

**Dissertationem inauguralem de morsu viperæ / ... Publico examini
submittit M. Michael Ettmüller ... anno 1666.**

Contributors

Ettmüller, Michael, 1644-1683
Sultzberger, Siegmund Ruprecht, approximately 1628-1675.
Universität Leipzig (1409-1953)

Publication/Creation

Lipsiæ : Denuo excud. Nicolaus Scipio, 1679.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/f8mcq8tn>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

D. T. O. M. A.

DISSERTATIONEM INAUGURALEM

DE

MORSU VI-
PERÆ,

Sub

PRÆSIDIO

VIRI

Nobiliss. Ampliss. Excellent. Experientissimi

D^{N.} SIGISMUNDI

RUPERTI Sulkberger/

Phil. & Med. Doctor. Celeberr. Anatom.

& Chirurg. P. P. Famigeratiss. Facult. Med.

Adessor. gravissimi.

PRO

LICENTIA

Impetrandi Honores & Privilegia in Arte Medica

Doctoralia,

Publico Examine submittit,

M. MICHAEL Sttmüller/Lips.

Art. Medic. Baccal.

Die 17. August. Anno 1666.

L I P S I Æ,

Denuò excud. NICOLAUS SCIPIO,

Anno 1679,

13288

PROOEMIUM.

Terrestres Deos si vocarim primos nostros Parentes, vix aberraturum me estimo. Absoluta namque eorum potestas, totum terrarum complectebatur orbem, & quicquid universo hic ipse fovebat ambitu, ceu Dominis humillimè eis serviebat. Sed neglecto ab ipsis mandato Divino, omnes quoque subditi rebelles similiter sunt facti, ut vel levissimum animalculum insurgere contra eosdem animosè audeat. Non sufficiebat scilicet, tot morborum tempestatibus expositum esse corporis navigium, aut nebulae instar evanescere fugaces vite dies, sed ad principis antea conspirare debebant internecionem, tum ipse homo, tum reliqua animantia. Relinquo machinationes, quas homini homo struit malitiosè. ne proprio generi aspergere infamie labem videar, Brutorum saltem notanda vis, eorumq; insigniorum atrocitas, & viliorum nocendi perniciositas, quâ leviter saltem provocata, lethalibus se ulciscuntur plagis. Quem non prosternit Leo, Tigris, Ursus, Lupusvè? quis cornuum Tauri ferat insultum? aut ungule equinae percussione? quæ ut aperto nos aggrediuntur Marte, ita manifestam eorum lesionem nemo non fugit. Ast vix his cedunt vel vilissima animalcula, quæ occultis veneni armata sunt spiculis. Araneus non bufoni tantum mortiferas struit insidias, sed & homini, si provocetur, est venenatus hostis. Quid scorpium valeat aculeus neminem latet, quidque apum, vesparumvè ictus habeat in recessu, loquuntur Practici. Taceo phthiriasin morbum, in quo, horrendum dictu, sordidi pediculi miserè interimunt egros. Viperæ in presentiarum considerabo vim, & quantum malignitatis in morsu sub alexiteria earum lateat virtute, pensitabo. Huic ut faveat Divinum Numen, supplex rogo.

CAPUT I. THEORETICUM.

PUNCTUM I.

Morsum viperæ esse venenosum asserit.

§. I.

Paradoxa admodum prima fronte videtur Cornelii Celsi sententia, dum libro V. Medicina cap 27. expressè asserit, omnem feræ

A 2

morsum

morsum habere quoddam virus: quod effatum, licet de propriè dictis feris indomitis, iisque homini singulariter infestis intelligi possit, sicut hoc sensu illud interpretatur *Sennertus lib. V. Prax. Past. IV. c. 19.* Antecedentes tamen lineæ & subsequens generalis medendi methodus, ad omnia animalia, hoc assertum accommodandum sudent: Cum imprimis in aliorum Autorum lectione occurrens experientia, idem satis confirmet. Notanter interim, *quoddam virus habere* ait. innuens hoc ipso varietatem graduum, dum intensius modò sit idem modò remissius, modò insignioribus comitatum sit symptomatibus modò levioribus, ita ut in genere quilibet morsus cujuscunque animalis furore tamen vel irâ concitati præter læsionem externam, veneni unâ inducat metum.

§. 2. Ast inter feras morsu venenato inquinantes, præ aliis serpentum & reptilium eminet genus, inter quæ verè primum meretur locum vipera, *animal in totum pernitiosissimum & venenosum*, ut loquitur *Amatus Lusitanus Cent. 1. Cura 1. Scholio. 10.* Quod quò notius est omnibus ferè Europæis, eò vehementius lædit mordendo testantibus hoc Symptomatis, quibus catervatim stipatur hic morsus. Sed in quo venenitas hujus consistat, omninò controversum est; necesse ergò, ut de natura veneni morsusquè venenati prius constet, quò eò certius de veneno viperino possit ferri iudicium.

§. 3 Venenorum essentia, si quæ alia, in toto Naturæ theatro ut maximè est obscura, ita ob id perdifficilis in Medicina eorum curatio est. *Vide elegantissimum discurs. Joh. Fabri Lyncei Exposition. in nomina, & imagines animalium novæ Hispaniæ pag. 783.* In primis monendum insignem vulgò hic animadverti abusum, dum quodlibet corpus naturale ejusve quædam pars, lædens quocunque modo corpus humanum, cujus læsionis ratio adeò manifesta dari non possit, aut licet reddatur, ab altero ob præconceptarum opinionum vim, non accipiatur, mox venenosum, læsioque à veneno oriunda dicitur. Sic Opium sapius vocatur venenosum ob vim suam Narcoticam, cum tamen magni ipsius Theriacis Antidoti constituat basin, unde & Hyosciamus, Solanum, Mandragora, ipsumque salutiferum Papaver, sub venenorum vulgò rediguntur classem, cum tamen horum legitima præparatio & usus, divinas medentibus porrigat manus, & nunquam satis deprædicandam ægris ferat opem. Sic similem fortem subit ob similem

lem vim *Datura* dicta planta, ex 'cujus tamen semine', quam elegantis-
simum Pharmacum phantasticum doctissimus elaboret *Fabritius*
Bartholetus, ad quæcunqve deliriorum melancholicorum inprimis ge-
nera efficacissimum, videri potest in *lib. V. Method. in dyspnœam Part. 1.*
cap. 1. pag. 392. Quod ipsum medicamentum manu ferè nos ducit ad
penetrandam intimius medicamentorum vim, [eorundemqve spiritus
& archeum corporis nostri, affiendi modum. Miror interea cur
non & pares ob causas vinum inter venena relatum fuerit, postulante
hoc delirio ebrioso, post nimium ejus usum, nunc melancholico,
nunc Maniaco &c. pro varietate individuorum inducto: Sicut ob
vires hujusmodi stupefactivas, vapor ex musto ferverescente exhalans
venenatus dicitur, cum tamen mustum, in larga quoqve copia haustum,
nullas veneni inprimat notas. Solent similiter sanguis menstruus,
lac in ventriculo coagulatum, ob quædam symptomata, ex stomachi
gravedine oriunda, Ungvium segmenta, ob vim emeticam vel pur-
gantem excedentem, cantharides ob vim suam inprimis vesicam ex-
ulcerantem &c. venenorum appellari nomine. Ut & Calx viva, item
Gypsum, vitriolum assumptum, Aqua fortis, venenata dicuntur, ob
repentinam suam læsionem &c. Ceterum si simili modo pergere debe-
am, vereor sane, ne omnia medicamenta, & alimenta ex perverso usu
fiant venena, & horum usus legitimus easdem in medicamenta permu-
taret. Aliud namqve est noxium, aliud verò venenatum.

§. 4. Venenorum interim propriè sic dictorum quod attinet.
naturam, ante omnia præscindendus est conceptus usurpationis, &
præparationis, ab eorum interna essentia, quia sub illo respectu vene-
ra fiunt non venena, hoc est legitimo usu, & commoda præparatio-
re, abeunt in saluberrimas medicinas; propriam verò consideratam
essentiam, conceptu quodam generali omnibus univocè competente
exprimere, res videtur ferè impossibilis, tum ob insignem eorum
varietatem, tum etiam ob unius, ejusdemqve veneni variam operandi
rationem. In genere tamen in hoc omnia convenire videntur, quod
agant, vel ratione fermenti cujusdam peregrini. Massæ sanguineæ,
tanquam Nectari vitali, omninò exotici, vel ratione speciei, seu Ideæ
cujusdam Archæo hostilis, eum in varias agitantis perturbationum
procellas, undè enormis actionum læsio, & perversio contingit: Ita
ut læsio à veneno partim ad corpus, partim ad actiones ejusdem per-
tineat.

tineat. Quas læsiones communiter, à qualitate quadam maligna & toto genere deleteria oriri ajunt, contra quos tamen disputat *Johannes Marcus Marci à Kronland. in Philosoph. vet. restit. Part. IV. Sect. 3. pag. 431.*

§. 5. Hujusmodi veneni operationes & operandi modos, deprehendimus imprimis in morsibus venenatorum animalium, quando præter rationem partis affectæ, & læsionis continui modum, supervenit Symptomatum miserandorum, & horrendorum cohors, hinc certum imminens vitæ periculum, cum morbi acumine seu brevitate, ut sunt, totius corporis tremor, item exhorrescentiæ, syncope lævissimo vulnere remota licet in parte superveniens: Sudor frigidus synopticus, corporis intumescencia, maculæ & livores hinc inde erumpentes, quæ pro varietate mordentis etiam variant: in genere tamen vulnere tali ut tali nullo modo per se cohærere possunt, sed omnino τὸ θεῖον Hippocratis hujusmodi læsionibus inesse videtur. Non sufficit autem, ut à venenato habito vulgò animali contingat læsio; nam & venenatum citra veneni sui vim lædere, & contra non venenatum plagam venenosam infligere potest, pro alio atquè alio, in quo consistunt, statu. Hujusmodi porrò crudelia symptomata (de quibus postea, ubi de signis) cum præsentaneo vitæ periculo, cujus linea ultima imminet, nisi celeri manu feratur auxilium, conjuncta, quæ morsum viperæ insequuntur, apertè ostendunt à posteriori licet, venenum & hujus lethiferam vim conjunctam esse cum isto morsu. Undè tutissima quoquè curatio per Alexipharmaca, seu communia, seu appropriata, experienciâ duce inventa instituitur, seu intus assumpta, sudoris beneficio, naturæ conatum juvent, expellendo, seu foris admota eandem levent attrahendo.

§. 6. Sunt equidem nonnulli, qui morsum viperæ licet vel atrocissimum venenatum negant, sed omnem supervenientem symptomatum syndromen, tum ex acutie, & summò dentis lædentis acumine, ejusquè relictis spiculis, & tenuis biliosi liquoris sociatione, tum ex partis læsæ nervosâ compositione oriri volunt. Non secus ac ex aciculæ punctura in partibus nervosis nonnunquam superveniat mors. videatur *Bartholinus de angina Puerorum p. 111. 112. & D. Pauli digressio de febr. malignis p. 45. Hildanus Cent. V. obs. 11.* Sed utut hæc sese recte habeant, non tamen omnem absolvunt paginam: multum facit
acumen

acumen dentis, undè sine eo invalidæ sunt viperæ demonstrante hoc *Zuvölfero*, & *Severino*: multum quoque pars læsa, ut majora sequantur symptomata, liquor etiam effusus maximè est ponderandus, & in hoc ipso id, quod venenatum reddit vulnus, cæteris paribus residere existimo, cum in minima quantitate maxima ejus sit vis. Cur enim hujusmodi morsus maculæ & livores, & intumescencia corporis, cur horridæ lipothymia, & cordis anxietates sequerentur? aliàs in similibus non obviæ læsionibus: cur in partibus carnosis eadem adessent Symptomata? Cur applicata externè alexipharmaca & proprio ex subjecto, & etiam ex alieno, item volucres viventes, attrahendo relevarent ægrum? Cur interna alexipharmaca curarent maximè, si ab omni venenatæ læsionis suspicione, esset liber viperæ morsus? cur denique tam brevis relicta sit vitæ usura de morsu? taceo hic Suctionem partis læsæ cum ore, accelerare mortem promovendo venenum ad interiora ex *Amato*, licet rejiciatur hæc hypotesis à *M. Sever. de Vipera Pythia. part. II. cap. 8. p. 36.* Cujus exsuctionis veritatem vide apud *Lynceum loco sup. citat. p. 778.* Cur denique aliorum animalium vulnera levia ob veneni tamen quandam labem sunt lethalia? ut infra patebit. Perplacent ergo mihi *Sennerti verba lib. V. Prax. Part. II. cap. 21. Vulnera à venenatorum morsibus vel ictibus illata plus nocent vi venenata quam vulnere, quæ per se plerumque non sunt magni momenti:* Concluserunt ergò veteres viperam esse venenatam. sed quæsitum ulterius, *cur sint venenatae*, dixere, quia earum licet exiguus morsus sit lethalis, idque propter venenositatem animalis, & ita vitiosum commiserunt circulum; quem ut effugerent tandem respondere, vim inesse ipsis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam. Sed hoc ipso dixere, se ignorate istam vim venenosam, quia ipsis sit occulta, quod namque occultum est, hoc ignoro. Pergendum ergò jam ulterius & ad naturam veneni viperini ejusque per morsum communicationem est progrediendum.

PUNCTUM II.

Autorum de veneni viperini naturâ sententiam perpendit.

§. I.

Viperam ejusque imprimis morsum, maximè esse formidandum, ob veneni noxam, experientia edocti, statuere veteres; Cæterum
& can-

& eandem viperam insigniter prodesse ad profligandas multorum morborum phalanges, eadem ipsos informavit experientia. Sic vinum, in quo suffocata vipera, presentissimum ad horrendam Elephantiasin Græcorum, seu lepram Arabum esse Alexipharmacum demonstrat *Galenus lib. VI. Comment. Aphorism. 47.* Quos tamen historias in dubium vocari videtur *Poterius*, contraria experientia fretus *Cent. 3. obs. 81.* Et musko, in quo similiter extincta vipera, spontaneo nisu, talis æger non tantum perfecte curatus, sed præterea quoque omnino in Juventutem quasi restitutus fuit; exutis crinibus, ungvibus & pelle hisque omnino renovatis: referente *Areteo lib. II. de Sign. & Caus. diuturn. morb. cap. ult.* quarum historiarum explicationem vide in *Zacuto Lusitan. lib. VI Medic. Princ. Histor. II.* Unde etiam à *Galen* antecessore *Andromacho* theriacæ tanquam basis fuere immisti ex viperis parati trochisci. Cæterum cum deficeret ratio, propter quam tam perniciosum venenum & rursus adeo salutare pharmacum consistere in eodem subjecto, res tandem eò pervenit, ut dixerint, non totam viperam esse venenatam, sed tantum quasdam ejusdem partes: has recenset *Bald. Angl. Abbatius de Vipera. Cap. IV. V. & VI.* & ait esse dentes, *Gingivas* & *vesicam felleam*: in dentibus quidem venenum esse à natura inde manifestum ait, quoniam ab iisdem dentibus vipera jam dudum mortua, si quis tangatur, lethale est. Quare hac in parte, & mortua & viva, semper apta nata est ad ledendum; in *Gingivis* porro, & *vesiculis earum*, esse collectam venenum ex usu & cibo venenatorum animalium, attractum à vesica fellea, vagum & spirituosum, translatum ad *Gutturis partes*, tanquam in sentinam deponi à natura. & facultate viperea perfici. Hanc autem fellis virulentiam toto *Capite V.* probat ex eo, quod impositum felictui viperino, venenum à vipera ictu projectum, similitudinis ratione attrahat

§. 2. Hæc veterum fuere asserta, ab *Abbatio* explicata, quæ ex parte vera esse certâ ratione, dummodo legitime explicentur, inferius patebit: Merentur interim examen. Videntur enim omnino ex nuda, eaque falsa hypothese oriri: observarunt scil. veteres, morsu tantum lædere viperas venenosè, hinc dentes esse venenatos conclusere, cumque præterea vesiculas observarint in *gingivis*, easque liqore quodam plenas, confirmati ulterius in sua opinione, & hunc venenatum statuerunt, cum ex fellis deriveretur vesicâ, affirmantes, felleum liqorem, pessi-

peffimum corporis in quocunq; animali virus. Sed superiores restant difficultates; si tam pretiosus pro vita humana & conservanda & prolonganda est reconditus balsamus in viperis, undè hæc eorum venenofitas in dentibus? in liqvore felleo? & in vesiculis gingivarum? In quo consistit hoc ipsum venenum? Hinc quæ ratione dentes sint venenati, omninò probandum, & explicandum fuisset, non ex nudo effectu, morfu venenato, de dentium malignitate judicandum: ad hæc etiam post mortem lædere posse ex se & venenosa suâ vi, quam dicti modò Autores illis attribuunt, vana est mentis persuasio, cum nulla vera hujus rei unquam observata sit experientia, & licet exemplum, quod mortuæ viperæ dentis tactus sit lethalis, habeat *J. C. Claudinus de ingressu ad infirmos*, huic tamen & etiam *Abbatio* abundè satisfacit doctissimus *Severinus*, & ratione & experimento confirmatus, de *viperæ Pythia cap. 8. Part. II. p. 359. & 360.* inter alia inqviens: *Viperæ aut dens integer, aut comminutus & uti libuerit voratus, ne dum non lethiferus, sed neque detrimetofus experimento comprobabitur tibi, seu nuper mortuæ denticulus, seu viventis, seu dum digitis tribus contineatur coercitus anguis Capite, in animantis cujuspiã carnem, tum ipsius operam per vim adactus, seu per arbitrium viperæ fuerit defixus, quod duplex nos experimentum in pullo Gallinaceo fecimus.* Quod vesiculas attinget sub dentibus, ex *Ambrosini Anatomica* observatione constat, quod viperæ præter 34. dentes maxillarum (48. numerant *Hodiernus & Spontonus*) habeant quatuor caninos, in primis fœmellæ, semper tñ. duos tantum, se observasse ait *Locatelli theatr. arcanor. p. 263.* Qui conspiciuntur perforati & vesicula liqvore plena muniti, quod tñ. de duobus tantum asseritur à quibusdam (& in specie inter hos quodam medio,) quæ novo quotidie repletur humore, dum primus in ictu, consumtus fuerit: Ad has dentium vesiculas ex corde & hepate venæ seu arteriæ ascendentes deferunt hunc liqvozem. Videatur *Jonstonus lib. 1. histor. Nat. de Serpentibus Tit. II. cap. I.* Sed hanc ipsam *Ambrosini* & antecedentem *Abbatii* sententiam, licet nec autopsiam confirmare, neque rationem ullam comprobare ostendat *Veslingius*, describens Anatomem viperæ *Marco A. Severino Part. I Cap. 12. p. 234.* iiorum tamen effatum sub *Plinii* de sensione confirmatur à *J. B. Hodierno* in descriptione dentis viperini ad *Severinum* misso pag. hujus 258. Qui observavit vesicam felleam hepatis colligatam in mediam propè

candum propagari atq; istius filamenta quædam mira subtilitate per spinam ad os perducere, & virus per ejusmodi filamenta quasi per venu- las ad dentis cavitatem perducere: ubi dentium harum accurata stru- ctura eleganter describitur, cujus brevem quasi summam dat *Veslin- gius in sua Anatome Viperæ*, dicens, quod recondantur intra laxas ve- luti vaginas, liquore felleo plenas, ex quibus ad libitum ferè celerrime efferuntur. Hos lethale discrimen & perniciem afferre de morsis, tenuiq; fistula, veluti Scorpionum aculei, perforatos infundere vene- num tam experientia censura, quam Autorum scriptis serio confirma- tum est. Sed Salivalem hunc, in & propè dentes humorem per se con- sideratum, experientiâ edoctus similiter ab omni veneni suspitione liberat *Severinus p. 360.* vidit nempe *Johannem Branchinum Theria- copæum Senensem* virosam hunc liquorem de viperæ viventis dente collectum, nihil exinde noxæ perpeffum, qui retulit, & de Gingiva vi- peræ mortuæ viventis ore ventriculo captatum, alii præter se nulli ex aqua vel vino potatum nocuisse: nec succum hunc Gallo gallinaceo immissum in os quicquam nocuisse: nec famulo super manu perpun- cta virus hoc infricatum aliquid noxarum intulisse: & licet ex felle vesicula oriatur, cum vesicæ felleæ non sit venenatus liquor, nec hic exinde ortus erit malignus, probat hoc meum assertum *Zwölferus animadvers. in Pharmacop. August. Class. XII. p. 211.* Qui in his par- tibus nullam unquam apprehendit malignitatem, & abscissa capita, vesiculas felleas, & caudas, earundem alia carne obvolutas felibus & canibus devoranda objecerit, qui hæc ipsa sine nullo vitæ discrimine consumere, videatur *Boyle experiment. Philosoph. experiment. II. p. 58.* item *Bartholinus* de angina puerorum pag. III. refert: capita resecta canes devorant nulla mortis mulcta, & si humorem suspectum ex ca- pite de mortuo promas, innoxium senties, & pag. 113. aliis vesicula fellea est suspecta, quæ in canibus in alimentum cedit; quam ipsam potiùs ceu ad quælibet venena antidotum deprædicat *Borell. Cent. IV. Observ. 19.* & certa observationis fide comperit *Severinus parte II. cap. I. pag. 288.* quod pulli gallinacei stomacho immissum fel nil offe- cerit: præterea si vipera integra in vino extincta leprofos restituit, & foeminae Anglicæ tali vino pro cosmetico utantur, teste *Zwölfero* eo- dem loco; si totæ viperæ in retortam immisæ, cum capite & cauda, dent saluberrimum ☉ volatile, ubi eorum erit fellea malignitas? objiciunt quidem

quidem venenatis vesci alimentis viperas, hinc venena hæc fecerni in fellis vesicam, salutare v. partes in succum & sanguinem converti. Sed ut taceam merum esse effugium, nulla ratione stipatum, hujusmodi animalia venenosa cur non eodem veneno in digestionum officinis afficiunt partes? cur non inquinant sanguinis vim alexipharmacam, antequam in vesicam colligantur biliariam? item undè petenda origo virtutum alexipharmacarum, si venenatis vescuntur bestiis? præterea & anates bufonibus & ranis delectantur venenatis, sicut ciconiæ, similibus ranis, serpentibus, bufonibus aliisque toxicatis animalculis (undè hæc aves per putrefactionem in similia denuò reviviscunt animalia, non secus atque ex indusiis humanis fiunt pediculi, ex spermate & sanguine humano fiunt muscæ & pediculi, ex pane & melle fiunt formicæ, ex Basilicone & fracedine lapidis scorpiones &c. videatur *Helmontius de Potestate medicaminum* §. 37. quare Scorpiones ex ocymo exemplum observavit *Magnificus D. D. Michaelis*) tantum tamen abest, ut venena colligant, ut potius efficacissima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophrasti Paracelsi* arcanum ad quævis veneni genera ex sanguine Ciconiæ notissimum est, videatur de hoc *Crollius in sua Basilica Chimica* p. 450. cujus felicissimum effectum in principe refert *Hartmannus comment. in citat. loc. p. 252.*

§. 3. Nec quicquam obtinet *Abbatius* ex eo, quod venenum attrahat denuò fel impositum; nam aliæ viperarum partes similiter impositæ idem præstant: ad hæc columbæ vel gallinæ vivæ dissectæ, calentes adhuc morsui impositæ, virus extrahunt, quæ tamen ab omni veneni exemptæ sunt suspitione: non secus ac pulli gallinacei vel columbini, circa anum deplumati, buboni pestilenti applicantur, extrahunt namque tam fortiter venenum, ut ipsi etiam cum salute ægri moriantur: Quod ipsum quoque præstat stercus humanum bufonibus pestilentialibus applicatum, sicut *Saaer* in *seinen Ostindianischen Kriegesdiensten* refert, esse in Indiæ Orientalis Insula quadam, ex Insulis Celebes, arborem quendam vel levissima læsione summè venenatum, cujus venenata plaga alio non possit curari modo, nisi proprio subito excreto stercore, eoque calido affecto loco applicato: qualem vim alexipharmacem assumptum idem stercus habet, contra animal lacerti-forme, Gvarid dictum in India Occidentali, teste *Zacuto Lusitano lib. 3. Prax. admirand. observ. 93. p. 117.* tandem & passeris vivi circa

ventrem deplumati & parotidibus malignis impositi, attrahendo venenum, moriuntur. Sed hæc omnia licet venenum attrahant, non tamen sunt venenata. Quod ergò humorem in vesiculis dentium contentum attinet, æsumo eundem per se minime esse venenatum, ut supra ostendi, non magis quam aliæ viperarum partes, sed arbitror potius eundem respondere salivæ in faucibus aliorum animalium obviæ; de cuius usu non est, ut sim sollicitus, primariò inservit præparationi ciborum in ore ut subacti melius, & volatili hoc liqore imprægnati, felicitus in stomacho deponant suum succum nutritium, & si quid insit iisdem venenati, à Sale Volatili alexipharmaco subjugetur & corrigatur; quod a. copioso constat sale insigniter volatilifato, tum aliis quoque partibus spirituosis aquæ copiosæ nexu copulatis, sicque in consistentiam quandam reductis, nemo dubitet, qui ingentem harum partium copiam, in destillatione viperarum prodeuntem perpendit, simulque analogiam, cum saliva propriè sic dicta, & usum in alimentis præparandis, ut taceam facilem hujus liqoris in iracundis viperis effervescentiam, de qua inferius erit dicendi locus. Ast licet vipera nihil mandat, sed omnia transvoret integra, nudas nidorum præpetes, aves plumosos, lacertas, mures, ranas, bufones quæ exsiccata diu, nil comminuta reddidit, per membrum sui secessus, ut auctor est *Severinus part. 1. cap. 7. §. 5. p. 104.* Attamen cum dentium copiosum habeat numerum, osque saliva madens, cum eodem *Severino* dico, dentes minutulos, & sub maxilla latentes ei usui destinatos, ut perpungant tantummodò solidiores escas, atque has fermento suo peracri tabefaciant propè, præsertim quod exserti quidem Natura, verum gingivis obducti dentes, cum alimenta conterunt, sic virus è vesiculis exprimunt. Abutitur tñ. hoc liqore vipera, dum per fistulosum dentem, simul ejiciendo, maximum toxici sit subiectum.

§. 4. Pervenio nunc ad doctissimum *Marcum Aurelium Severinum*, qui tantâ viperam Pythiam pertractavit sedulitate, ut nil deesse videatur, unde etiam sententiam ejus intimè fovet *Kircherus in Mundo Subterraneo*, ubi quasi compendium continetur eorum, quæ fusiùs suo tractatu toto pertractat *Severinus*: Hic ergò in eo est totus, ut viperæ naturam totam esse alexiteriam defendat, venenum v. quod attinet ejus, hoc non agnosci proprium, aut intrinsecus concretum, verum adscititium, & aliundè irrepere consuetum, quod pluribus in locis

cis viperæ veneno, & venenandi vi careant, sed immutentur tantum occasione locorum, cœli, victuum &c. ut etiam si viperæ sit plurimum veneni, tamen adscititia sit affectio, & materiam quidem veneni esse per acrem & biliosum sanguinem, qui à virulentis escis profiscatur, bestiolis nempe Δ reis, quæ sunt scorpiones, bubrestes, aranei, bufones &c. ex quibus paratum Chylum læva cordis fornax miris modis reddat retorridum & fumidum. Ex quo loco sursum arteriæ sanguinem spiritualem devehant, ad retiformem plexum in ventriculis cerebri, à quo plenius hic spiritus vitalis elaboratus reddatur animalis, & à cerebri fumosi arteriis extenuatus adducatur ad summam Pyrosin, qui succus spirituosus, quem ore ac dentibus recipiat vipera, venenum à vulgò æstimatum, venenum reverà non sit, sed tributum ob id viperis, ut tot sensuum viriumque bonis gauderet agrestis fera: hunc porrò succum cum morfu dentis conjunctum reddere vulnus malignum & inficere hominem, ita ut definiat infecturam, actum feræ, defigentis in aliud animal dentem, & inde virus emittentis, pro sui ipsius tuitione: ut nec dens per se, nec liquor hic plagam inferat venenatam, sed utrumque simul. Non adeò absona est hæc *Severini* sententia, quam ob id quoque amplexus est *Kircherus*: & modò attendatur fermentationis, vel effervescentiæ ratio in viperâ lacessitâ, quam inculcat *Kircherus*, *Severinus* verò hinc inde parvam facit mentionem, nil culpabile videtur in hoc ejus dogmate; hoc saltem videtur incongruum, quod veneni materiam, liquoremque virosum statuerit talem, qui ad vigorem, & alacritatem viperæ, adeoque ad ejus actiones & usus, vel maximè sit necessarius: cum probabilius videatur, esse saltem salivam in particulares collectam asservatamque usus: quâ abutatur postea vipera irata in perniciem humanam; & cum ob istum nobilem usum communis sit omnibus viperis, cur non omnes viperæ ubique erunt venenatæ? quæ *Severini* est assertio; nam victus ratio, locique mutatio non omne absolvit punctum, cum Ciconiæ nullo modo sint venenatæ, sed potius alexiteriæ; cum denique originem hujus liquoris derivet ex cerebro in cujus elaboretur plexu, adductus eò per assertum *Johannis Trollii* pag. 289. Non video quid respondere possit *Hodierno*, quia autopsia similiter fultus, ex fellis vesica derivat ductus veneniferos. Tandem & cauda quibusdam est suspecta, undè in medicamentis ex viperis parandis abjicitur. Sed nulla similiter ratione,

Marco Aurelio Severino innocentiam caudæ fatis demonstrante Parte II. Cap. 1. p. 284. Sed his relictis ad alia pergo.

PUNCTUM III.

Viperam mortuam nullo modo esse venenatam affirmat.

§. 1. **A**liorum perlustratis opinionibus propius ad scopum accedam necesse est: considerandæ a. sunt viperæ sicut & reliqua omnia animalia dicta venenata, in duplici statu & quando vivunt, & quando sunt mortuæ. Mortuas vipers ab omni veneni labe absolve, & potius esse divinas in iisdem medicas opes, quas vix in alia reperias creatura, statuo; docet hoc ipsum experientia, veritatis magistra, quæ nullam suggerit fide dignum exemplum, ex vipera reverà mortua quocunque modo usurpata, veneni noxam cuidam esse inflictam, notandum hinc veniat *Helmontii* Adagium, *Tractat. d. Ideis morb. §. 34. Morta la bestia, morto il veleno*; cui fortasse germanicum illud respondet, ein todter Hund beißt nicht / undè nec pulli gallinacei à vipera commorfi mactati, & esitati postea lethales sunt, sed quartanam potius, Medicorum alterum scandalum, feliciter profligant, teste *Severino* p. 366, & *Bartholino* no. mitto jam superius enarrata exempla, aliquot saltem adhuc adnotasse sufficiat: quas vires habeat per retortam artificiosè propulsus spiritus, cum \ominus volatili, ad febres malignas & pestilentes, insultus epilepticos, scabies leprosas, aliosq; malignos affectus, quotidiana loquitur experientia, & quia spiritus ferè omne quod agit, agit ratione \ominus is volatilis, de hoc sciendum, quod omnia encomia, stupendæq; dotes, quas veteres adscripserunt suo \ominus li theriacali, nostro omninò convenient Sali volatili, non verò eorum fixo, per tam fortem calcinationem parato, cujus aut nullam, aut minimam in se continent quantitatem viperæ, non secus ac alia animalia. Fixari equidem etiam solent per artem, sed si hoc contingat per acida, est potius enecatio \ominus lium volatilium, quàm vera eorum correctio: Acida namque omnia, effervescendo & præcipitando immutant \ominus lia volatilia, undè non possunt non diversas postmodum edere operationes, manent n. invicem adeò postmodum juncta, ut vix nisi beneficio cujusdam \ominus lis Alkali fixi, cum quò libentius inire solet conjugium acidum

dum, quàm cum volatili, denuò separari queant; noviter inventus est
modus in Italia, sine hujusmodi per acida destructione figendâ. Oia
volatilia viperina, modumq; callent, non tantum D. D. Tackenius,
cujus recentissimè editus vid. Hippocrates, Chymicus, qui novissimi
viperini Ois, antiqua fundamenta ostendit, sed prætereà quoq; An-
tonius de Sgobbis Pharmacopœus Venetus sub signo Struthis, cujus hæc
sunt verba: Di poi per mezzo del loro proprio menstruo, cordiale & alesi-
farmaco acqueo (acciò vedano, che non sia questo menstruo imbevuto,
d'altra facultà Oina,) hò cavato il vero Oe sisso viperino, ch'è una
gioia pretiosa, per salute humana: & novissimè alius nomine Harras
Venetiis, ita fixare novit hæc Salia volatilia viperinâ, idèz sine acido,
ut etiam per chartam tuto hinc indè transportari possint. Est ergò
verus reconditus balsamus in viperis, eorumqve Ole volatili, qui to-
tius corporis renovat œconomiam, fermenta viscerum effœta jam
renovat, & sanguinis vitalem fermentationem fortiter conservat,
& masculè restaurat: hinc est, quod ex viperino vino sequuntur ferè
fit elegans rejuvenescentia, quod ex Brodio decoctionis viperarum
mulier leprosa quadragenaria, sterilis antea, post curatam lepram fa-
cta fuerit fœcunda, teste Helideo Padoano in Curationibus pag. 294.
à Magistro Joh. Wittich edit. non secus ac Galli gallinæqvè viperis
nutriti, docente Zuvôlfero, animad. Class. 12. admodum fiant fœ-
cundi, quæ animalcula postmodum viperinas vires possidentia, esu,
ad eadem conferunt mala, ad quæ ipsæ viperæ, in specie ad Elephan-
tiasin, & ipsi cognata mala, Scabiem fœdam, luem veneream &c.
tùm ad fœcunditatem, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & o-
culorum claritatem conciliandam: de quibus videatur Joh. Fab. Lyn-
ceus expositionem in Rehum p. 780. Ad hæc itidem valent partes atq;
essentiæ viperinæ, secundum artem paratæ, siquidem Magnif. D. D.
Michaëlis, Essentia sua viperina Luem Gallicam aliquandò curavit
tam prospero effectû, ut ægro hinc sanato, cuticula ex universa deci-
deret cute, Strigmentorum facie, instar serpentum, exuvias suas ex-
nentium. Sed pagina deficeret si omnia proponere vellem.

§. 2. Quod partes in specie viperarum attinet, eas in mortuis o-
mni veneni carere suspitione, multa illustria ostendunt exempla. De
Regio cordis viscere ut incipiam, quinque corda exsiccata una vice as-
sumta, tantum valere in Juvene quodam, ut nullum amplius ipsi nocere
cere

cere potuerit venenum, Serpentes nullos timuerit, quin potiùs eos amaverit, & semper tractare voluerit. Hos v. cum admodum timuisse Autor est *Joh. Fabr. Lynceo loc. citat. p. 786.* Ex Corde & hepate viperino egregium & pulverem & aquam Bezoardicam animale[m] parare docet *Zuollerus p. 213.* Intestina exsiccata, & in pulverem trita admodum comendat *Hartmannus Comment. in Crollium p. 456.* ad omnis generis affectus epidemicos, majorum & minorum animalium, imprimis ovium & equorum: Sed cur non & hominibus imprimis in intestinorum affectibus profint? cum Hepata viperina pulverifata sint sanè præsentissimum remedium in Dysenteriis, præprimis Epidemicè grassantibus; Fel is viperini exsiccati gr. j. ab omnibus venenis liberare ait *Borellus Cent. IV. observ. 19.* Spinæ, exindeq[ue] paratus pulvis aut secundum quosdam magisterium, ad eosdem profunt usus Medicos, ad quos caro; non est ergò, ut caudam ob constitutionem osseam, sicut facit *Abbatius*, formidemus, cum præterea eadem cauda vel nudo contactu tollere Odontalgiam dicatur: Caput verò appensum, ad febrium arcendos paroxysmos laudatur; quale ergò in his reconditum erit venenum? firma potiùs manet mea assertio post mortem viperas non esse venenosas: ex quo notanter elicio, venenum viperarum, si quod habent, non consistere in quodam principio materiali, post mortem residuo, sed in quodam intentionali, vel certè tali, quod pereunte vita, & ipsum esse desinat.

§. 3. Confirmat me in hoc ulteriùs consideratio reliquorum animalium venenatorum, quæ cum in vivis esse desinunt, & innoxie tractantur & intra corpus assumuntur. Apparet hoc vel maximè in bufone, animali pleno veneno, ut non immeritò terrestris toxicus, & contagiosæ virulentia[e] bursa magnetica dici possit, loquente sic eleganter *Kirchero in Scrutinio Pestis p. 341.* tanto in hominem odio est, ut suspensus & verberatus ab eo præ nimia in illum rabie moriatur: undè ipsi, imprimis in terrorem actum, quacunq[ue] potest ratione insidiatur: nunc labiis scabris eundem fortiter mordendo, nunc habitu virulento, saliva venenata, lotiove toxicato indissitum à se hominem evibrando, vel herbas saltim inquinando, aliave corpora inficiendo, quibus mediantibus noceat homini, videatur *Kircherus citat. loc. pag. 342. & 207. Sennertus lib. VI. Prax. Part. VIII. c. 22. p. 345, 346. Jonstonus historia de quadrupedibus lib. IV. tom. I. cap. 1. p. 188.* Sed eneca
bestiam

bestiam & liber eris ab ejus veneno, Non usum externum ad anginam, pestiferamq̄ luem commendo, sive sub propria forma, cum vel sine aceto applicentur bubonibus, & tumoribus pestilentialibus, sive sub trochiscorum facie, ex vermiculis vomitu ejectis & ipsa substantia bufonum tragacanthi beneficio paratis, de quibus *Helmontius in tumulto pestis*, aliiq̄ passim Autores imprimis *Crollius in sua Basilica* & *Hildanus in suis Centuriis*: sed quoad usum internum, sal ex eorum cineribus calcinatis extractum, internè ʒss - ad ʒj pondere in ▽ Carduibenedicti usurpatum, ad omnem pestem è massa sanguinea eliminandam, eamquè ab omnibus venenis vindicandam, mirificè commendat *P. J. Faber Panchym. lib. V. cap. 8. p. 631.* & libro primo *Myrothec. cap. 24.* & tanquam egregia sudorifera animalia extollit ⊖ fixum bufonum & aranearum: *Glauberus Furnor. Philosoph. p. 3. c. 22. p. 177.* vel usurpetur saltim bufonis exsiccati pulvis ad ʒss. & habebis experimentum ad Hydropiseos aquas educendas certissimum, teste *VViero in observat. Petrus Nosol. Part. I. dissertat. d. hydrope. Hartm. in Croll. p. 420.* quem usum similiter vel externa solum ad renes applicatione præstat. *Borellus* quoq̄ bufones innoxie voratos refert *Cent. IV. observ. 56.* & *Cent. II. observ. 37.* Pergo ad scorpionum cuius aculeum in caudæ extremitate eminentem lethale vulnus ob veneni perniciosam vim, inferre constat: sed mortuus Scorpio, magnus licet non tantum cum haustu gelidæ in os citra noxam illapsus fuit, *J. F. Lynceo. p. 781.* sed præterea hic ipse cauda ex scorpione viva abscissa, spontè se vulneravit, sine ulla noxa: sic devorata scorpionum ossa à circulatoribus, plus semel vidit *Baccius* sine vitæ detrimento; & *Branchinus* referente *Severino pag. 366.* Nec ignotum est, quod egregiè valeat ad ciendam urinam, & provocandum lotium suppressum, non externa solum sub olei specie applicatio, sed interna quoque pulveris vel calcinati, vel solum exsiccati, assumptio. Araneas esse venenatas, sed non omnes communiter asserunt, ego interim telarias venenatas esse arbitror, tum quia eorum oleum venenis resistit externo illitu, ad modum aliorum venenatorum animalium, tum etiam quod morfu vel potius ictu lædat, non contemnendis insequentibus symptomatibus, sicut ex araneæ morfu epilepsiam suscitata refert *Salmuth. Cent. III. Obs. 35.* Et ex aranearum morfu duos mortuos *Panarollus Pent. 1. Obs. 45. p. 27.* Nec minùs calidos liqyores in quos incidunt venenoso

contagio inquinant, teste eodem *Salmuth. Cent. II. Obs. 22. Sennert* lib. 6. *Prax. p. 348.* & prava ex deglutita aranea Symptomata, vide *Salmuth. Cent. II. Obs. 48. Borellus Cent. III. Obs. 19.* sed telæ non solum internè ad sedandos intermittentium febrium æstus usurpantur, sed ipsæ quoque araneæ mortuæ exsiccatae, & pulverisatæ, ad similem usum non sine successu propinasse rusticum quendam, certò constat. Multos præterea esse serpentes venenatos, qui mortui pretiosissima dant Pharmaca, cum vita exuta omni veneni labe, notissimum est, & serpentes innoxie vorari, & in cibis usurpari cum sanitatis commodo, videatur *Borellus Cent. IV. Observ. 65. & Secunda. Obs. 37.* Quidam quoque serpentem pro angvilla comedit nil mali inde perpeffus, sed cum cognovisset postmodum fuisse viperam, ex phantasia in morbum illapsus, obiit, *Libavius Alchimia Pharm. 12. Zuvölferus p. 273.* Similem imaginationis vim, vide apud *Salmuth. Cent. II. obs. 93.* Ex quibus simile etiam de viperis esse ferendum Judicium omninò existimo.

§. 4. Exclusa tñ. hic volo animalia ea, quæ peculiaris rabies sub venenatorum redigit classẽ, cujusmodi sunt canes, feles, lupi, aliaq; animalia interdum rabie, quæ corripuntur, hæc n. in Statu præternaturali sunt, adeoq; venenatis reliquis in statu naturali constitutis nil derogant, nam rabiosa ut in vivis dum sunt, & morsu & saliva etiam nuda inficiunt, ita mortua & esitata similem rabiẽ inducunt, exempla vide apud *Bauhinum tractatu de rabie. Kircher. de Peste, de fele rabiosa commest. p. 206* De sue rabie tacta, esitata *Borellus Cent. I. Obs. 75.* Videntur n. mihi hujusmodi animalia laborare quasi febre quadam maligna, cum insaniam maniacam conjuncta, ex effervescentia massæ sanguineæ à fermento peregrino peculiaribus idæis insignito oborta. Quod verò hydrophobiam attinet, hæc quidem tanquã inseparabile ferè adesse solet symptoma, rabiei, utut contrarium referat *Salmuth Cent. III. Obs. 90.* Non tñ. proprium est rabiosis, cum etiam sine rabie, & in specie in febribus malignis, citra ullam contagii rabiosis suspicionem observata sit, testibus *Schenckio lib. VII. Obs. de venenis anim. Sanchetx in Obs. p. 378,* Ubi tantus citra ullam animalis rabidi morsum adfuit aquæ timor, ut ne ferre quidem præsentiam ejus, aut manus abluere, potuerit æger, simile exemplum habetur, *p. 379. Salmuth. Cent. II. Ob. 52.* Animalia ergò rabiosa per Morsum, vel etiam per Salivam, communicant furibunda quasi fermentum suum febrile, Ideis

Ideis morbificis Archeum corporis læsi, seu spiritum ejus insitum admodum perturbantibus, insignitum, quod totum corpus, in mores quasi brutales transformat: Suntque hujus modi ideæ in fermento quidem radicaliter, in homine v. affecto non nisi radiativè, de quibus vide elegantem *Marc. Marc. Phil. Vet. restit. Part. IV. Sect. III. sub Sectio I. p. 435* Cum ergò hujusmodi affectus sit peregrinus ipsis brutis rabiosis, sitque præternaturalis, & à peculiari dependeat fermento, in quod Archeus Ideas suas seminales imprimat, etiam post mortem superstes manere potest, licet sopitum ferè, donec in alio corpore vivente exsuscitatum denuò, similes concitet tragœdias. Sed cum venena aliorum sanorum animalium sint eis naturales quasi dotes, non tñ. nisi imaginationes vi traducantur in actum, ut postea demonstra- bo, canis rabidi exemplum, hujus puncti veritati, nil detrahere valebit.

PUNCTUM IV.

Viperam totam esse Alexiteriam, nec nisi laceffitam esse venenatam aut venenosè quænam lædere, ostendit.

§. I. Viperam mortuam in fontem pronunciavi, ex cujus egregiis medendi viribus totam eam alexipharmacam & Bezoarticam concludo: nec venenum ejus, quod in morsu percipitur in quodam materiali consistere assero, quoniam alias, & hoc post mortem semper esset superstes: Sed potius in quodam intentionali vel spiritali, à furore concitato: nec tñ. vivens, per se est venenata, nulliibque teste *Severino*, duce experientia, obvia ejus est malignitas, quam non nisi laceffita, veì provocata morsu exerit. Unde duplex viperae perpendendus venit status, unus, quo nullis gravioribus acta affectibus, tractabilem se offert, vel saltim nullo lædendi conatu se armat, aut metu, terrorevè acta, fugam quærit, alter quando iræ concitata furore, ab externo provocata læsione vindictæ inhiat, & spicula dentata exerit. Priori in statu est innocens, & nulla culpabilis malignitate, nec lædit. Posteriori v., truculenta est fera, feros infert morsus; Vino quo maximè delectatur, suffocata licet, loco veneni salutiferas infundit dotes, ut supra dictum: Nec vivens Vipera, stomacho recepta

detrimenti quicquam attulit, sed sine noxa vivens per alvum fuit expulsa, teste *Gatinaria de suffocatione matricis*: hinc nudus & dormientes non laceffit spontè, quod sibi etiamnum puero sapissimè contigisse perhibet *Olaus Magnus*: Ad hæc mulieres non paucas viperis insidiis struentes, videre contigit, quæ serpentem hunc manibus libere contrectarent & amicè, dicit *Bartholinus de Anginâ puerorum* p. 111. In metu posita omnis quoque malignitatis deprehenditur expers, hinc eos, qui eo audaciæ processerint, ut eas alacriter adeant non lædunt, sed terrore percussæ fugiunt: indidit namque provida Natura serpentibus metum quendam & timorem, ut homines, qui eos intrepidè persequuntur, fugiant, teste experientia *Zuvölfferi* p. 273. Unde eodem Autore qui serpentes in capite & collo prius arripere ausit, itaque tractare novit, ut in prima invasione mordere non audeant, is sanè postea, ad lubitum cum ipsis ludere potest, modo caveat, ne eos ad iram provocet. Sed objicere possis Lector sub illo statu esse venenatas vipersas, ac serpentes; licet non lædant suo veneno, aliud nempe esse actum primum, aliud esse actum secundum. Benè: Sed undè quæso probabis hoc tuum assertum? ex absentia n. effectus, quo modo demonstrabis præsentiam causæ, hoc est, ex defectu læsionis venenatæ, undè ostendes venenum, nisi ex præconcepta opinione de Veneno ejusque principio materiali, dicere velis habere in se quoddam venenum, quia sint animalia venenata, hoc est, nisi petere velis principium, & probationis loco substituere id, quod est in quæstione: supra n. probavi, venenum hoc non consistere in quodam materiali, quia non fit superstes in mortuis, aut si fortè velis comparare cum veneno animalium rabiosorum, quæro cur post mortem per carniem esum, non simili iter fiat activum, potiùs cum *Bartholino* dicam: *Ingenuè fatebor minus in vipera recondi veneni quam vulgo persuasum; de Angina pueror.* p. 110.

§. 2. Idem observare licet in aliis bestiis, venenatis vulgò licet habitis, quæ non laceffitæ, aut ubi metu fuerint percussæ, non lædunt, seu idu, seu morfu: è contrà non venenata animalia ubi irritata, ex irâ vehementer efferbuerint, ut feles, equi, homines, &c. venenatis non absimiles inferunt plagas: Romæ Scorpiones quidam sine damno deglutivit, priùs commode complicatis chelis, caudæque spiculo; in Italia sæpè iidem dormienti accubuerunt, sed non læsi innoxii fuere.

Bar-

Bartholino Cent. IV Obs. 95. p. 418. Rusticus aliquot centena Scorpionum vivorum manibus apprehendendo, digitisque revolvendo, non aliter quam nummos aureos numerare, vidit *Lyncens I. supr. citat. p. 781.* Fatuus quidam, Batavii araneas omnes obvias devorabat, citra noxam: *Barthol. citato loco,* Quod itidem mulieres quasdam fecisse refert *Borellus*, ubi insimul observandum, quod aranea à viro deglutita, sine noxa per duos menses retenta, & mirum in modum aucta fuerit, tandem malignitatis suae irritata forsan, prodidit vim: *Cent. III. Obs. 19. & IV. Obs. 56.* Taceo hic puellam Coloniensem vulgò notam, summo cum appetitu araneas capientem, & devorantem: & quamquam hic facile araneorum diversitatem quis protendere possit, quia etiam lethales hujusmodi araneorum observatae sint deglutitiones, tñ. Communis aranea, quae parietes telis investit, non sine malignitate esse, saltem irretetur decebit *D. Pauli Parechasi de febribus.* Vulgaris porro notitiae est Historia Mulieris, quae serpentem vivum, mammillas fugentem, per decem menses innoxie gestavit: Quae tñ. vocatur in dubium, à *D. Horstio Epist. med. Sect. VI. & Sebizio. Jun. respons. in dictum locum,* notandum tamen, quod loco citato refert *Horstius* de Serpente mulieri dormienti per os in ventriculum descendente, ibidemque per aliquot menses morante, & per vomitum tandem expulso, nulla graviora inferendo symptomata, quam alias fordes vericulo adhaerentes inferre solent Similes prostant Historiae de bufonibus, quorum semina quacunqve ratione assumpta, vivificata sunt in ventriculo, ibique in bufones perfectos adolevere, sine noxa insigni per vomitum rejectis, historias insigniores vide apud *Grüling Cent. II. Cur. 9. p. 9. Bartholinus Cent. IV. histor. 19. M. A. Severinus d. viper a part. I. cap. II. p. 29.* & similem rationem de omnibus venenatis animantibus valere aestimo: ut placido in statu nulla vi venenata sint formidabilia, aut si irae percita fuerint caestros, vel quovis toxico sint perniciosiora. Irritationis tñ. habenda diversitas, dum nunc ab externa tantum laesione & molestia concitantur, nunc interno agitantur stimulo, Iis nempe in brutis quae naturalem quandam cum homine gerunt inimicitiam, ut bufones, serpentes quidam, & si quis est, basiliscus, &c. quae ex nudo aspectu inflata odio irae effervescentia intumescunt, & venenato fermento furoris specie insignito inficiunt, quod nunc per contractum saltem fit corporalem, nunc vero indistans. Illud morfu, ictuque, hoc per salivam, vel urinam, vel halitum. PUN-

PUNCTUM V.

Viperam irritatam & ad iram provocatam
concepto furore morsum inferre ve-
nenatum declarat.

§. 1. Sit vipera animal summe bezoarticum, sit thesaurus alexiphar-
macus, sit libera ab omni veneno mortua, sit insons non irri-
tata, laceffita tamen insigniter, morsus infert venenatos, brevi leth-
ales. Histor. vide quamplurimas in *Schenckio lib. VII. Obs. de Ven. ani-
mal.* Vipera Iracundiæ æstro percita, canem uqi morfu fauciaverit,
intra decursum aliquot horarum, vel citiùs, mortem inducet *Zvvöl-
ferus p. 212. & Severinus p. 365.* inquit, *qui remor debitor canis aut felis,
vix hora, pullus v. demorsus, vix tamdiu tum recitabitur angelica sa-
lutatio, detinebitur in vita:* hinc *Aldrovandus*, viperæ collotenus jam
pridem ex sectæ caput, quod integrum sic, posse demorsum à se ani-
mal perdere veneno: cujus rei capto experimento vidit horæ semisse
mortuum gallum gallinaceum *Severinus citat. loco.* Simile refert *Lyn-
ceus p. 782.* de famulo Pharmacopæi à capite viperæ, jam post tertium
diem abscisso, cum manibus apprehendisset, lethaliter morso, ut vix
vel efficacissimis theriacalibus curatus fuerit. Nec ignota est *Matthio-
li* historia, referentis de Rustico à Vipera fortè secundum caput di-
fcessa, pro mortua habita, apprehensa, lethaliter morso &c. Sym-
ptomata deniqve de morsis ab iracundis viperis supervenientia ean-
dem venenositatem palàm testantur de quibus infra. Mordet ergò per-
dentes acutissimos, fistulosos, ex quibus ejicitur liqvor salivalis; ve-
nenat. v. per summam, qua tunc ardet, iracundiam, Dentes isti sunt
acutissimi, Authoribus quibusdam quatuor, quibusdam duo, quibas-
dem medius quidam inter hos insignior, aduncus & acutus, omni-
bus tn. sunt fistulosi, ut per eorum canales, derivatus liqvor Salivalis,
cum impetu dentium in animali irato inferat lethalem veneni vim.
Liqvorem hunc simul ejectum vocat virus *D. Severinus*, innuens eo
ipso, ab hoc imprimis dependere virulentiam vulneris, sed in quo vi-
rulentia hæc consistat quæritur? dicit in vi liqvoris pyrotica, sulphu-
rea & arsenicali quæ vincatur tanquam valentiore, calor noster vita-
lis. Rectè: Sed cur in specie adjumentum dentis requiritur? cur non
in vi-

in vipera mortua est talis? cur etiam ex vivæ ore extractus est infons? hujus ratio, ex iracundia animalis petenda, quæ furens Archeus & effervescens saliva, similes motus, similesque Ideas, per morsum inferunt morso. Ut ita formaliter vipera sit venenata, quatenus est irata: & infert morsus venenatos, quatenus ab irato infliguntur animali.

§. 2. Iræ ergo quam maxima hic pensitanda natura, quæ vix validior, nisi amoris excipere velis vim, reperitur affectus. Considerandus hic & impetus animi, & sanguinis reliquorumque humorum motus. Impetus animi vehementissimus furibundusque ex præsentia mali maximè infesti concitatur; Ad quod amovendum tota insurgit natura eademque omni conatu amovere à se tentat, objectum enim odiosum per suam speciem movet animæ vim cognoscentem, per sensuum organa operantem, quæ ex ejus inconvenientia, & odiosa præsentia permota abhorret eandem, & amoliri à se conatur, urgente hoc, se conservandi, omnibus innata concupiscentia, & hic actus iræ nomine vocari solet: Ex hoc ipso horroris actu, nascitur species, ut sic dicam, irascibilis, & Idea amovendi, & propulsandi molestum, quæ non tantum recipitur in memoria & asservatur, sed etiam totius corporis partibus fluidis, inprimis sanguini, spiritibus mediantibus confuse, in specie v. membro cuidam, cui modestiam propulsandi munus committitur, distinctè imprimitur, & insculpitur: adeoque in viperis hoc animi impetu permotis, species hæc idealis, ut totius corporis ergastulo, ita in specie ori ejusque partibus, & maximè dentibus imprimitur percussoribus, simulque liquor salivalis in eorum confiniis asservatus, pingitur hæc ipsa furoris impressa idea. Rem ita circa affectus se habere, præter autoritatem *Helmontii*, *Marci Marci*, *Zuvölferi* & *aliorum modernorum*, testantur permulta quotidiè in medico foro obvia: Cruor Tauri potantem strangulat, non cruor bovis aut vaccæ, idque propter tauri furorem, cum cupidine vindictæ morientis: Canis rabidus vel vivens, per salivam & morsum, vel mortuus per esum, lafos transformat in mores caninos. Felis rabida, in mores felinos, non fecus ac nuperrimè in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur ex Philtro, licetorem in custodiam se abducentem, mordendo propè axillas, in similem conjecit calamitatem, ut postero die similiter ac ipsa fureret, muliere meliusculè sese habente: Sic felis sanguis haustus à puella, eam in mores felinis similes trans-

for-

formavit: Osficulum certum bufonis cum tremore scilicet & terrore, ut ut conjuncto aliquantisper furore, morientis, mederi vel nudo contactu odontalgia, certo experimento novi: (hinc catholicum anodynum ex bufonibus parari posse, experientia quorundam celebriorum constat Medicorum) prodest idem ad epilepsiam infantum, ex nutricum imprimis immoderatis affectibus oriundam, ut & ad paroxysmos febriles: bufo exsiccat & applicatus quamcunque haemorrhagam ex interna sanguinis ebullitione & effervescentia ortam, certissime sistit. Sanguis leporis, pavidissimi animalis, curat Erysipelas Dysenteriam: Pellis caudae, lepori vivo detracta, ceu amuletum, idem curat Erysipelas, admota vero, omnes sanat ambustiones: Sanguis asini, torpidi illius bruti, post aures collectus maniacos coercere & placare meo dubitet; rasura cornu tauri, in coitus ardore abrasa, mire armat in venerem; quod alias non facit. Cerebrum passeris in veneris actu transfossi, potentius longe stimulat eandem, quam si nude interficiatur alio tempore: filum quo strangulata vipera, medetur angina: mores nutricum bibuntur cum lacte earum a tenellis infantibus, sicut infans a capra nutritus, caprinos miris saltibus, & variis petulantibus, imitatus est gestus: terror, anxietas, & tremor, paventibus Podagricis suam curant podagram: terror, tremor, ira lapsus cerasi in Corpus, visio capitis a lano per medium fissi &c. simili modo signant foetum: & alia hujus farinae exempla plurima vagantur obvia: hinc optime acutissimus *Marcus Marci*, non parum referre, in qua dispositione animalia moriantur, quorum partes ad usum medicum quaeruntur.

§. 3. Sed has & similes operationes, per species quasdam intentionales, recentioribus Ideae dictas, ex quarum directione tanquam in speculo quid agendum cognoscat natura, peragi, paucis ostendam, dum harum in omnibus viventibus praesentia & directrix vis, ex veterum imprimis Philosophia, observare datur; Agentia sunt diversorum generum in rerum natura, praeter ceteris observanda viventia, quae varias edunt operationes, tam vegetabilia, quam bruta & homines: Horum omnium ortus processus & interitus variis mutationibus, iisque naturalibus, ut est subjectus, ita ab interno agente perfici assolet: Sed cum huic variae incumbant operationes, necesse est, ut certo modo determinetur, ut operetur hoc, ut operetur istud, ne fiat confusio, quam abhorret natura. Hoc v. quod determinat in agendo, sunt species

cies Intentionales dictæ veteribus, recentioribus Ideæ: Hæ dum determinant hominem in ratiocinando, dicuntur intelligibiles, dum bruta in sentiendo, Sensuales in actionibus per appetitum mortis, appetibiles, dum omnia viventia in actionibus vitalibus, naturales. Sic cicuta per Ideas proprias crescit, adolescit, & assumpta nos in anseres, anates, & merges quasi transmutat: Canis operatur in actionibus propriis, per proprias Ideas, quæ à rabioso nobis communicatæ, nos ferè in canes transformant, aut certè ad caninas actiones, moresvè determinant: Homo intelligit per Ideas intellectuales, quæ quod probè notandum dominantur sensualibus, & hæ imperant, aut certè sæpè perturbant naturales. Natura ergò per Spiritum seu Archeum corporis nostri extructrix & conservatrix, cujus diligens minister est Medicus, agit, & quidem ordinatè, semperque, quæ sua est prudentia, eodem modo, id quod eò magis est mirabile, quo stupenda magis totiùs microcosmì est conformatio, & actionum tot, tamque mirandorum varietas ordinata, minimèque confusa, nisi à quodam superveniente perturbentur; quæ omnia directa sunt in conservacionem totius in genere, & unius cujusque partis in specie: necesse est ergò sciat quid agat, & cur agat, sed quo mediante determinatur, & specificatur? hoc fit per species naturales, seu Ideas: Hæ in genere dirigunt ejus agendi vim, ut hominem hominì formet similem & etiam in specie filius Patrì, filia matrì &c. respondeat in lineamentis, ut valgus valgum, blæsus blæsum generet, & quæ hujus modi alia à confirmationis vitio oriunda, errata: Harum namque rationem impossibile sanè est reddas, nisi directrices Ideas seu species asseras; dumque præterea extructum domicilium & omnium partium actiones, factas tectasque conservat, & perturbatas restituit, ex eodem hoc promanat fonte. Verum impedita in suâ ordinariâ agendi vi, per sex res non naturales dictas, inprimis per affectus animi, mirè transformantur, vel obfuscantur naturales species, undè ataxiæ, & variæ Archei perturbationes, variæque actionum læsiones: depravatè ergò dum agit natura, non cæco fertur impetu, sed ex speciebus depravatis & corruptis, corruptæ oriuntur actiones: hæ ipsæ à speciebus pravis oriundæ, corriguntur, aut removendo occasiones, Ideas & actiones perturbationes aut contrarias ipsi subministrando species, quæ vel deleant priores corruptas, vel easdem corrigant, &c. ut natura ita restituta suæ

integritati per naturales suas ideas denuò agat. Hic est modus agendi superiorum medicamentorum, alius ne mente quidem conceptibilis est. Sed longius deducere hæc prohibeor.

§. 4. Considerato sic animi impetu in vipera irritata, & mordicante, pergendum nunc ad motum humorum in tam furibunda perturbatione. Hic autem consistit, in impetuosa sanguinis ebullitione, & effervescencia, in Iracundis omnibus obvia, veteribus exindè iram fervorem circa cor definiens, indeqve iratus fervere & totus in fermento esse communiter quidem sed appositè dicitur, undè & iram fortitudinis cotem dixere Medici, si non ut duce, sed ut milite ea quispiam utatur: Ira hæc similiter acuit viperam, fugientem alias hominem & pertimescentem, ut supra dictum, eundem ut forti aggrediatur conatu; Fermentatio hæc sanguinis nimia, ex spirituum impetu, variis motibus cordis pulsatile corpus, moventibus & commoventibus oritur, indeq; nimia sanguinis rarefactio, incensio, effervescencia, & ebullitio, ex rarefcente imprimis bilis pingvi acoleosa parte, & salina volatili ejus substantia in motum & volatilem impetum concitata, proficiscitur. Agitatum sic sanguinem similis salivalis sequitur agitatio liquoris, sive enim ex felle cum *Hodierno* sive ex sanguine & cerebro cum *Severino* derives, perinde est, dum partes ejus spirituosæ & salinæ volatiles, in motum effervescenciæ similiter rapiuntur: non secus ac homines irati spumare sæpius ore assolent, ex simili salivæ motu; Et quidem eo magis hoc locum habet in vipera, quo volatilibus & facile fermentes cibilibus eadem ditata est partibus, videatur *Severinus*, qui parte 1. cap. VII. in eo est totus, ut calidam viperæ defendat temperaturam, eamq; aëre calidis & spirituosis & vesci alimentis & constare partibus: Unde & rectè ex Sulphureis spirituosis, & volatilibus hujusmodi partibus virulentiam ejus oriri defendit: parte totâ secundâ.

§. 5. Hisce consideratis, patet, quid de venenositate morsus viperini habendum, consistit ea partim in Idea furoris Archei impressa dentibus & salivæ, sicqve per morsum una parti læsæ & consequenter reliquis partibus communicata, spiritum seu Archeum corporis similiter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte salivæ fermentescente, per fistulam dentis in vulnus evibrata, & beneficio circulationis sanguinis toti massæ communicata, in similem fervorem

vocem & impetuofum motum, eandem concitante: in hisce confistit venenum morfus viperini. Confirmant hoc multa tum in viperis obvia, tum in aliis animalibus observanda: ratione Ideæ dens humanus aliàs innoxius, venenatum infligit vulnus, nam redditus talis per imaginationem, & inde concitatam vehementem iræ passionem, teste *Marco Marci Phil. Rest. p. 430.* Meticulosos & expavescentes fortius lædit, & periculosius vipera, ob Ideam furoris Archeo trementi contrariam altius impressam. Quo calidiores terræ regiones incolunt viperæ, eo venenosiores, fortius scil. vel levi ex ira effervescentes: Quò item magis inhiat Veneri, eo virulentior ejus est morfus, agitata jam spontè sangvinea massa per spiritum genitalem, hincqve fortius eadem effervescente; Ast quo fortior effervescencia, eo altius furor inprimitur Idea, nam & effervescentiæ vim furoris intendit imperis & Ideam contra major effervescencia fortificat, commota tota sangvinis massa, undè & salivæ altius furoris inprimitur species: quò acutiores sunt dentes, eò malignior est morfus, ob faciliorem salivæ penetrationem, & altiorem ejaculationem, quæ solo contactu externo nil nocet: hinc circulatores diffractis jam dentibus viperinis & mutilatis, ut mordeant eadem, patienter ferunt, quia sine noxa, minus penetrante, hebetate earum acumine, minusqve sic noxii infundente. Extra hanc effervescenciam innoxius est salivalis liquor, referente namq; *Bartholino de angina p. 110. ipse Neapoli virus, quod in chartam irritatæ viperæ bilioso colori simile ejaculaverant, innoxie manibus trivi & ab aliis devorari Florentinus ibidem Pharmacopola retulit.* Nam evanescentibus partibus spirituosis & volatilibus, sicqve sedata effervescencia innoxium est virus. Idea furoris Archei partis læsæ impressa, similiter eum perturbat, hinc intolerabilis verè dolor: ast affluente sangvine inopinatus tumor, salivæ fermentescibilibus particulis eandem in æqualem effervescenciam cogentibus; Circulationis beneficio, brevi tota ejus afficitur massa, quæ eodem ebulliens modò ad modum tumefacit corpus, febremqve accendit acutam: humores circa præcordia inprimis bilis volatilis, & fixus pancreatis succus una quoqve commoti effervescendo, qua data porta ruunt, & regurgitando sursum atroces dant vomitus: Speciebus furoris interea in cerebrum allatis, vertigines primò experturbato spirituum motu, hinc deliria ex speciei impressione infestant ægrum.

§. 6. Quod in vipera contingit iræ percita æstro, idem & in aliis observamus animalibus; Ab homine omnium principe duco exordium: Qui ut alteri solet esse lupus, imo diabolus, ita etiam vipera; idque per morsum; dentes equeidem ex se innocui, ut & saliva, his tamen sæpè immedicabile, aut certè periculosum infligi vulnus constat, ubi ira vehemens eosdem armavit in perniciem: Exempla vide apud *Hildanum Cent. I. Observ. 84. 85. item Cent. IV. Observ. 87.* ex morfu levi hominis in digito gangræna brachii ad cubitum usque idem *Cent. Epist. 73. Glandorp. Specul. Chir. Obs. 49. p. 239. Panarolus Pentecost. II. Obs. 42. Zacutus Lusitan. lib. 3. Prax. Admirandæ. Obs. 88.* Imò Sangvinem hominis ruffi venenatum perhibent, si ira exacerbato detractus fuerit Autore *Marco Marci pag. 433.* Sicut *Zacutus Lusitan. lib. III. Prax. adm. Obs. 82.* refert, ex potu sanguinis hominis ruffi, per venæsectionem sine affectibus gravioribus emissi, perpetuam secutam fatuitatem. Si ira fuisset percitus, vel alia vehementiori passione, alia certè secuta fuissent symptomata. Cauda Scorpioni venti ex improvviso amputata, innocuum facit vulnus, teste *Marco Marci p. 430. & Lynceo p. 782.* Ast irritata pessimum ejaculat virus, cujus vim in effervescentia à Sale volatili oriunda consistere, demonstrat *Pauli digress. de febr. malign. p. 50. 51. 52.* Similiter cornua tauri, ac dentes apri, quando irritantur & efferantur plagam inferunt magis venenatam quam si casu eadem fiat, inquit *Marcus Marci pag. 430.* cujus ratio in sola iracundiæ consistit Idea, Sic mentionem facit vulneris virulenti ab apro in furam influcti *Salmuth. Cent. III. Obs. IV.* ut & trium vulnusculorum à cercopitheco influctorum, per biennium durantium, ut & vulneris difficulter curabilis à mure minore influcti: hinc rectè concludit, non dubito, quin ejusmodi animalium, irritatorum imprimis morsus, malignitatis quiddam obtineat: cujus sententiæ est quoque *Lyncæus p. 782.* dum inquit: cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoque vel à nobis, vel aliis, vel à se ipsis ad iram eadem provocata fuerint: id sæpè in felibus, canibus, & gallis gallinaceis, iracundia flagrantibus contigisse animadverti, ut vulnera tunc infligerent cacoetica prorsus & agre sanabilia, cum tamen quando placide nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus &c. Qui ipse discursus perplacet quoque *D. D. Pauli*
in Di-

in Digress. propè finem : similiter discurret *Febure tract. de la Chimie*
tom. 1. part. 2. lib. 1. cap. 8. p. 421. iten *Boyle of experimentall Philo-*
sophie Part. 2. experiment. 2. p. 52. Porrò ex Eqvi morfu in tibia epi-
 lepsiam observavit *Salmuth. Cent. III. Obs. 35.* & Gangrænam ex eqvi
 morfu *Hildanus Cent. II. Obs. 86.* Qvi licet venenata simpliciter non
 habeat hæc vulnera, malignitatis tn. expertia non æstimat. Morsum
 lupi non rabidi, sed saltim irati malignitatem habere conjunctam, in
 eodem vide *Hildano Cent. IV. Obs. 90.* Confirmatur à *Schenkio in Ob-*
serv. lib. VII. de Venen. animal. qvi similiter luporum licet non rabi-
 entium morsum venenatum probat: Sed non satisfacit ratio, qvàm
 affert, qvìa scilicet in renibus eorum plerumqve nascantur serpentes,
 Milliflui apes tantùm abest, ut scateant ubiqve melle, ut iracundiæ qvo-
 qvè prodeant fel; Hinc ab apum ictu ortam gangrænam observavit
Zacutus lib. III. Prax. adm. Obs. 83. ex punctura vespæ circa carpum
 dolorem ingentem totius & lipothymiam *Hildanus Cent. IV. Obs. 77.*
 Sicut ex simili punctura circa juncturam mandibulæ, ulcus iusanabile
 secutum, idem *Observ. 78.* & dolorem horrendum aliæq̃ symptoma-
 ta ex ictu vespæ secuta, theriacalibus internis & externis curata, *Ri-*
verius Cent. III. Obs. 88. & Obs. 6. Commun. à Pacheco: Sicut aliàs
 eadem læsio curari solet per vespam super impositam, & per oleum ex
 vespis per infusionem applicatum, sicut Scorpius ejusq̃ oleum pro-
 prio medentur ictui. Nec alteri solum speciei infligunt labem, & no-
 xam venenatam hæc animalia, sed se mutuïs qvoq̃ interimunt ictibus:
 vipera namq̃ à vipera atrociter demorsa vitam cum morte commu-
 tavit: *Autore Zuvölfero*: Scorpiones irritatos permistos invicem, se
 mutuïs transfigere ictibus, testatur *Lyncæus*: Araneas insigniores in
 vitro conjunctas se mutuïs petere aculeis, & enecare, oculatus sum te-
 stis, alia ut taceam: Persvadent hæc ipsa, & multa alia apud Autores
 passim obvia, venenatos esse hujusmodi animalium iratorum mor-
 sus, unus tn. plus alter minus: differentiæ ratio & in agente, & in pa-
 tiente qværenda: agens nunc magis est irritabile, & irritati instru-
 menta nunc minùs, nunc magis sunt acuta, & majori in patiens flagrar
 odio, vel minori. Pariens si est meticulosum & pavidum, venenum
 morfu receptum multum exaggerare, & diffusioni in totum corpus
 portas patentes aperire potest, contrarium fit si animosum & intre-
 pidum; nunc dispositum est magis ratione massæ sangvineæ, ad reci-

piendum venenosum fermentum, nunc minùs, undè etiam nunc atrociora sequuntur symptomata, nunc leviora. Pars læsa nunc est nervosa, nunc est carnosà, nunc nobilior aut ignobilior, nunc nobili parti propior aut remotior &c, Variant hæc omnia magis & minùs venenatorum morsum & ictuum vim & energiam.

§. 7. Ex modò allatis confirmata videtur sufficienter primitùs allata *Celsi* sententia, omnem animalis morsum quoddam habere virus, ex quibus conclusionis loco elicio, si ob id animal dicendum est venenatum, quia ictus infert venenosos, vel morsus, sequitur omne animal, etiam hominem esse venenatum, quia fervente iræ stimulis animali inflictum tunc est venenatum vulnus, ut demonstratum, id quò magis, quo magis vehementia affectuum rapitur brutum, quod rationis regimine eosdem refranare nescit: Sed vix sine absurditate hoc dogma concedi potest, imprimis cum incongruum sit, id vocare venenatum, quod non semper habet venenum, nec quod aut vivum aut mortuum est tale, nisi in certo casu; Potius ergò arbitror, statuendum nullum animal revera & per se esse venenatum, fieri a. tale per accidens, dum abreptum impetuosis animæ passionibus, frendens ira & ferociens, vindictæ quòque anhelans, per effervescentem salivam, vel simile quid, Ideam iræ conceptam, per morsum communicat, & ita venenat, id quod innuit *Lyncens* p. 782. dicens: *In hanc devenerim sententiaus, venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habità ad objectum, & ejus quidem naturam, modumque inficiendi, imperscrutabilem verè nobis esse.*

CAPUT II. PRACTICUM.

PUNCTUM I.

Signa Morfus viperini & Diagnostica & Prognostica pertractat.

§. I.

Viperam per dentes duos caninos læsisse, ex ægri relatione per optimè addiscitur. Notanda interim sunt & adjuncta ipsius morfus & supervenientia symptomata, ut & de qualitate ejus, & in-

& instituenda cura certior reddatur Medicus. Morsum ergò ipsum quod attinet apparent in loco demorso duo foramina parva, invicem spatio discreta, vel etiam plura pro quantitate dentium, fluitq̃ ex his sanguis primò purus, hinc humor saniosus deindè oleosus spumofus, hinc æruginosus: prout magis magisq̃ sanguis partis læsæ à fermento venenoso immutatur; Symptomata, quæ superveniunt, sunt vel ex genere actionum læsarum, vel qualitatum corporis mutatarum, vel excretorum depravatorum; omniaq̃ve habent originem vel ex furibunda Idea, per morsum impressa, vel ex præternaturali effervescentia, per fermentum venenosum inducta. Quæ sicut se invicem sequi solent, enarrare placet; Pars demorsa miserandum dolet, adjuvantibus hic non parum spiculis acutissimis, ex dentibus viperinis in parte relictis, non secus ac spinulæ ex urtica planta, vel opuntia seu ficu Indica, præprimis majore, relictæ, dolorem ad modum acerbant. Dolor hic adeò sensim accrescit, ut totum quoq̃ve corpus dolore tandem dicatur, undè subitaneo tumore, pars insurgit horrendam in magnitudinem, & sensim sensimq̃ve totum similiter corpus inflatur; quodsi ore admoto haurire patiens conetur & exugere venenum, mox labra linguamq̃ve mirum in modum intumescere videas, ut os ipsam vix amplius capere queat, hinc putrilagine correpta, brevi ulceribus scatet, teste oculato *Lynceo pag. 177.* Color partis læsæ primò quidem rubicundus, sensim alterato per fermentum veneni sanguine, subruber, donec livescat, & obrepente gangræna, Sphaceloq̃ve nigrescat, corporis similiter natus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & sanguinis certa mistione, ac inde orta alteratione, nunc rubescit, nunc viridescit, nunc purpurascit, nunc nigrescit, sanguinæ massæ tinctura rubinaceo sic corrupta: quales alterationes observare est in sanguine eorum, qui post iræ nimiam incandescentiam eundem arte evacuant, quibusdam mire flavescit, aliis viridescit vel etiam omninò livescit: Confusa ex inordinata effervescentia debita sanguinis mistione, indeq̃ve obfuscata & obtenebrato splendido ejus rubore. Calor præterea totum exurit corpus intensus, incensa febre periculosa à peregrino & hostili fermento: Unde arescunt fauces, ardetq̃ve larynx, accedunt vomitus biliosi admodum molesti, anxietates cordis, lipothymia & syncopes terribiles invadunt ægrum: hinc & Palladis arcis fit afflictio supervenientibus scotomiis, deliriis, tandemq̃ve amentis: lab-

labascente jam spirituum regimine, tremores agitant artus, & diffuente ac quasi omninò liquefcente sanguinea massa, exsufflata prope modum flammula vitali, cum horroribus quibusdam ultimi Naturæ afflictæ sed relictæ conatus indicibus, per poros penetrat frigidus pessimi ominis sudor, ac stagnante tandem, & subsistente sanguine in partibus vitali aulæ vicinis, & impedita sic ejus circulatione, adsunt refrigerationis extremorum, respirationis difficultates, tandemque totius animæ expiratio supervenit.

§. 2. Ex quibus vel spontè patet, qualis eventus tandem expectandus veniat, quo modò enim tanto symptomatum insultui par esse perterritus æger queat? non tamen præcipitet se medicus in prognosi, quia ut variant viperæ, pro varietate locorum, victuum, irritationis, &c. ita etiam variat eorum venenosa vis, quod ipsum parili ratione de parte læsa tenendum; quibusdam in regnis aliquot horarum spatio, in quibusdam tribus diebus, in aliis longiori tempore conficiuntur ægri; hoc generaliter interim notandum morsum, hunc, tanquam ut plurimum lethalem, subitanæ medicaminis postulare opem. *Aëtius* hoc proponit *τεκμήριον*, Centaurium cum vino tritum bibendum præbeto; Si quidem enim Pharmacum evomet homo morietur, si non, vivet. Quod sexuum diversitatem attinet, litigant adhuc dum inter se autores, Maris an Fœminæ periculosior sit morsus: Sententias & auctoritatis vide apud *Severinum pag. 414*, Et sanè ab utraq; parte stat ratio, maribus major effervescentia competere videtur, fœmellis efficacior Idææ vis, ob iracundiam, ad quam in omni fermè animalium genere fœminæ sunt promptiores, ut ut vana non rarò sit sine viribus Ira. Sed quicquid sit hujus controversiæ, parum aut nihil interest Medico, ut scias animalis lædentis sexum. Hæc tandem ultima prognoseos signa *Eustachius Rudius libro tertio de morb. acut. cap. XVIII*, collegit, & sunt: Si Vipera percussus in syncope incidit, si illi sanguis è naribus profluit, si labia virore adscivere, si digiti extremi gelidi redditi fuere, si corpus omne concussum est tremore, & ut *Nicander* ait, veluti grandine percussum sibi videtur, certum est mortem esse propinquam.

PUNCTUM II.

Methodum medendi morfui viperæ præscribit.

§. I. **D**ispiciendum tandem quid valeat ars operosa medentum, quid ferre recuset; Maturam ferat opem Medicus, ne elapsa occasione, quæ secundum Dictatorem nostrum Summum, solet esse præceps, simul sperata ægri convalescentia evanescat. Indicatio quam præfixam habet medicus, est, remove venenum, quod præstat vel ex vulnere extrahendo, vel ex corpore expellendo. Consistit namq; istud in parte salivæ effervescente, Idea furoris insignita, sublata ergò miasmate hoc, & inquinamento, securitatis spes affulget. Quæ extrahunt venenum ex parte læsa, sunt Topica & exterius admoventur, idq; mox agendum in primo principio, antequam perniciosæ veneni celeritas, beneficio suæ volatilitatis, in primis cum sanguinis circulari motu, ad intimiora penetret, totamq; sanguinis massam conspurcet, ejusquæ Idea ubiq; spiritus figillet. Abscisso hinc continuo membro læso, abest noxa, teste experientia *Galenii* in rustico, qui remorsus à vipera secundum digitum, hunc sibi per falcem fructuosè & salutariter amputavit, videatur *Zacutus Lusitanus lib. V, Med. Prin. histor. I.* Sed truculentum nimis est hoc remedii genus, ad mitiora ergò accedamus. Hoc interim semper observandum, ut injiciantur vincula, & ligaturæ, partibus superioribus, firmæ & valentes, ne vi doloris concitatus sanguis, nimio impetu per arterias affluat, nec citò nimis unâ cum veneni inquinamento per venas refluat. Testificati sunt *Psylli Marfiq; nostri* inquit *Severinus p. 249. vid. Panciroll. p. 178.* Cum fortè per vipersas incautè mordentur, si continuò morsam particulâ exasperent scalpris, adeò ut tingatur caro, multo cruore, quem diligenter expresserint, fieri sic, ut nulla sequatur noxa. Bona equidem hæc est medendi methodus. Sed dum consideramus vulnusculi angustias, & spontaneâ partis extumescentiam, vereor ne plus attrahatur sanguinis, sine eo, ut convenienter evacuari possit, ita ut præter veneni celeriore propagationem, ex sanguinis in tumore extravasatione, coagulatione, & à fermento maligno mortificatione, subitaneus gangrænæ ingruat me-

tus; melius ergò faciunt illi, qui partem commorsam scarificant, id-
què pro circumstantiarù varietate nunc levioribus nunc profundi-
oribus incisuris applicando postea tam sangvisugas naturales, hiru-
dines dictas, quam artificiales, seu cucurbitulas, quæ saniosum illum
& tabe manantem ibiquè conculcatum sangvinem exhauriant.
Commendat hic *Severinus pag. 451.* Exsuctorem, quicumquè sit
& quacumquè ratione fiat, cumque ab omni labe securum promit-
tit: Cujus tamen non fuero imitator, deterrente me observatione
Lyncei pag. 778. Sed duo omnium efficacissima, & absolutissima
commendat *Severinus* media, Ignem nempe & Sulphur. Ignem
quidem expeditissimum esse auxilium, cum cæterorum præstet vi-
ribus, sicuti etiam *Hildanus in Observationibus* suis ignem ad can-
nis rabidi morsum vel maximè commendare solet. Adhibendum
autem pro Ustione sradet, rombum unum alterumvè fimi caprilli
incensi, quos imponendos sradet, donec cinerescant, fimum nam-
què hunc in se & ignem fervare & flammam reddere, idquè ratione
copiosi, quo imprægnatus sit, ¶is. Ceterum quis non formi-
det hinc dolorem intensum, qui per moram longè fieret crudelior,
vereor ut patiens tunc tantam exhibiturus sit patientiam, quan-
tam dolorificum hoc requirit remedium: Et hoc ipsum similiter
obtinere de ferro ignito, loco affecto impresso: Horrent ægri men-
tionem ferri, nedum ignis, quid facient in hujus applicatione?
commendo potius hic per elegantem modum *Domini Boyle in ex-
per. Philos. idiom. anglico conscript. pag. 59.* Qui etiam sit per
ignem, sed sine ustione, per quem extrahitur venenum, sed sine
corporali ad partem læsam applicatione. Modus est hic: Ferrum
ignitum admovetur parti affectæ eo usque, quo ferre potest æger
sine dolorifica læsione, idquè tamdiu, donec per hunc ignis conta-
ctum virtuales, extrahatur quicquid est in parte veneni, sic namque
interdum in marte observari maculam quandam flavam. Experi-
mentum factum in homine quodam vulgari, qui statuto pretio, ab
irritata insigniter vipera sustinuit morsum in manu, undè in conti-
nenti mirum in modum eadem tota intumuit, ita ut vix ob temporis
angustiam sufficienter incalescere potuerit ferrum, sed hoc per 10.
vel 12. minuta admoto, incrementum tumoris omninò remisit, &
licet adhuc aliquandiu continuasset, spontè tamen postea evanuit,
qui post-

postea sæpius hoc medio pecunias lucratus fuit. Quoad effica-
 ciam hujus medii, non dubito, de quadam veneni extractione,
 qua ignis sulphureas volatiles & actuosas ejus partes alliceat: Sed
 forsitan adhuc aliud quid in recessu habet; dictum enim est supra,
 fermentum venenosum insignitum præterea quoque esse Idea furo-
 ris, quæ ipsa perturbando Archeum admodum exasperet malum.
 Sed huic nil magis contrariatur quam terror, quo per ferri igniti
 præsentiam incusso, extincta priori Idea Archeus contrarium fa-
 bricet, sicque veneni vim non parum enervet. Observare datur
 simile quid in procidentia uteri, quæ ut ut per solam ligamento-
 rum aut laxationem contingat, aut ruptionem, optimè tamen in-
 cusso certo modo terrore, idem restituitur in suum locum: teste
 enim *Roderico à Castro lib. II. de morb. mil. cap. 16.* cauterium
 actuale ignitum si teneat medicus manu, simuletque ac si vellet u-
 terum tangere, eundem subito retrahi: quod ipsum in intestinis
 pro lapsis obtinere quoque affirmabat. Simile Stratagema ex-
 pertus est quoque feliciter *Zacutus Lusitanus lib. II. Prax. adm.*
Observ. 95. Idque ex manu ductione *Avenzoaris*, per mures cru-
 ribus alligatos, quorum transcursu perterrita foemina, uterus in
 propriam reductus fuit sedem. Alterum generosum quod com-
 mendat *Severinus* remedium est Sulphur, cujus varia est appli-
 candi ratio, vel enim guttulas accensi sulphuris instillare, vel olei
 sulphuris per campanam complures guttulas in plagam demittere
 eamque specillo tenuissimo refricare protinus, vel ☉ ☽ simili-
 liter immittere, vel ✠ adhibere jubet. Præter autoritates, quas
 apud eum vide, experimentum reddit hoc: Quod ☉ ♀ ris effu-
 sam in abaco viperæ infecturam, confestim coagulet, & fixet.
 Perplacent hæc, cum amice hic conspiret theoria & Praxis, illa
 effervescente agere dicit venenum viperæ. Hæc ergo medica-
 mentum postulat, quod præcipitando coercere queat istam immo-
 rigeram vim. Cum itaque venenum viperæ consistat in sale vo-
 latili, Spiritibus ♀ reis juncto, hoc est, ut loquitur *Severinus*, sanies
 viperæ sit pyrotica spirituosa ♀ ea & arsenicalis, optimè conveni-
 et acidum, vel ♀ ris vel ☽ li vel ✠ ti, quod præcipitat omnem Sa-
 lem volatilem & figit, & coagulando blandè ♀, fermentum vene-

nosum omninò mortificabit. Hinc internè Spiritus hujusmodi acidus vel etiam † Bezoartica, juncti Theriacalibus medicamentis tam laudabilem præstant opem, dum illa præcipitando vim veneni fermentativam hebetant, hæc verò si quid inest Heterogeni in massa sanguinea, per cribrum cutis porosum excludant: de quibus postea. Sed cum acidum hoc in oleum concentratum, vulneratæ applicatum parti corrodendo atroces excitare valeat dolores, forsan per manuactionem *D. Boyle* fumus ex incensis tædis ☿reis propè applicatis erit utilis: ut tum ratione admoti ignis tum ratione vaporum acidorum ☿ris, junctis quasi viribus subjugetur venenum. Usitata sunt & alia extrinsecus applicanda pro veneni extractione, ut Aves, imprimis Gallus & Palumbus deplumati circa podicem, & admoti, vel dissecti per medium, & calentes adhuc applicati: Alii theriacam vel solam, vel aceto subactam commendant, vel ex theriaca cum cepis aliis & caricibus paratum cataplasma admovent, *Lynceus* unguentum ex majore parte olei Scorpionum mediocri theriacæ & minore aceti compositum cum fructu adhibuit. Tormentilla exterius applicata, salutem demortis attulit teste *Fracastorio lib. III. d. morb. contag. cap. 2.* *Aëtius* admodum commendat sterco caprinum, cum aceto applicatum, vide *Zacethm. lib. V. med. Princ. historia 2.* Hinc alii ex stercore capræ cum aceto, pice, cera & ☿re, utuntur mistura: nec inutile erit emplastrum magneticum *Sale*, ratione magnetis ex ☿re Arsenico & Antimonio conflati, cui si addas vel pulverè viperinum vel earum bilem aut subigas cum earum pingvedine eo efficacius reddes. Viperarum namq; partes externè applicatæ quæcunque, exoptatissimam ferunt opem, imprimis fel illitum, & caput mortuæ impositum, quod ut ut furore prius ardeat, imminente tamen morte in terrorem & tremorem sensim facessente furore, obit. Extracto sic veneno, danda opera, ut si quid inest sanguinis adhuc corrupti & congrumati, per debitam suppurationem evacuetur, postmodumq; consolidetur.

§. 2. Quod interna attinet remedia, ea sint talia, quæ conceptum jam fermentum venenosum foras excludant, intestinas sanguinis commotiones sistant, & discussis fuliginum per poros cutis

cutis nebulis, serenitatem pristinam microcosmo inducant. Specialius Antidotorum vim determinat *Marcus Marci p. 434.* inquit *Antidota & in principio & in progressu morbi medelam præstant, quia nimirum vel à veneno Ideas noxias exigunt, vel penitus mistum istud destruunt, vel demum Archeum vulneris per amicabiles Ideas alloquuntur, & solando furorem sensim exuere procurant.* Sint ergò alexipharmaca vel præcipitantia, hæc tam positiva quàm privativa, illa tam eommunia quàm contrà vyperas appropriata, communia alexipharmaca ubivis nota, tam simplicia quàm composita, inter simplicia Scordium, Scorzonera, Ruta, centaurium minus &c. ex mineralibus antimonialia profunt fixata, ut diaphoreticam acquirant vim, imprimis ☿ ejus aureum, seu quod ☿ii sublimati beneficio ex antimonio eruitur, seu quod per ⊖ ammoniacum sublimatur & figitur, ut sine vomitu secessuq; per nudam agat blandissimam diaphoresin; Ex animalibus omnia profunt ex cervo parata. Theriacis quoq; insignis vis apud omnes commendatur autores, indequè Essentiæ theriacales, Spir. Theriacal. Camphorat. ex quo cum ☿li & ☿ri (his imprimis volatilibus) parata mixtura simplex, de cujus usu jam præcedenti paragrapho, atquè etiam celebris Tinctura Bezoardica *Magnif. Dn. D. Michaëlis*, admodum erunt proficua. Opiata quoq; cum theriacalibus maritata, admodum commendo, cum theriaca communis maximam verè vim sortiatur ex opio, eo tamen minùs correcto, quod si correctum legitimè cum Bezoardicis misceatur, sedando sanguinis impetuosum motum, & delendo furoris in Archeo Ideam, maximè foret proficuum. Appropriata ad morsum viperæ medicamenta ex ipsis copiosè hauriuntur viperis. Pertinent huc pulveres viperini, de quib; videatur *Spontonus tractatu de pulvere viperino.* Item essentiæ earum & Tincturæ, quarum quamplurimas & in *Zuvölfero & Severino* invenies: & quod instar omnium est, ⊖ ejus volatile, quod si ritè absq; acido figere nescias, in id saltem incumbas, ut legitimâ edulcoratione urinosum & nauseabundum tollas saporem, è contrà verò svavem ipsi, dulcem & aromaticam omninò concilies & fragrantiam & dulcedinem, quod facilè secundum ductum *D. Boyle tract. supr. citat.*

feri potest. Ratio operationis horum medicamentorum, consistit in similitudine, quæ simile attrahit suum simile, assumpta ergò vel ad mota viperina, fermentum venenosum & salinum suæ naturæ omninò simile, attrahunt, illud alterant, vim fermentativum sopiunt & placant. Parili ratione atque pili canis rabidi impositi, ejusdem morsui, relevant ægrum: & jecur ejusdem commentum eundem curant. Aut sicut Scorpius vel apes impositi, suis ictibus iisdem medentur, eliciendo id, quo nocent. Inter appropriata commendari vulgò solet fraxinus, utpotè cujus vel nudam umbram vipersas & serpentes fugere autumant, hinc succum foliorum admodum commendat *Zacutus Lusitanus libr. III. Prax. adm. Observ.* sed rejicit hoc ex *Plinio* haustum dogma *Severinus pag. 264.* Et licet *Amatus Lusitan. Cent. I. Cur. I.* Puellæ à vipera demorsæ propinaverit succi fraxini ℥jv, cum juvamine, hoc factum est ratione tremoris adjuncti, cujus specificum est in fraxino, & aqua ejus destillata egregia hic est medicina. An ex corylo parata medicamenta assumpta aliquid afferant commodi, nondum certò expertum: attactu quidem virgæ columnæ torpescere & stupefieri serpentem & vipersas fama est, & circulum virgæ columnæ circa viperam factum hanc non transgredi, quidam, qui se hoc experimentum vidisse dicebat, retulit. Non E. ejus internus usus omninò videtur improbabilis: cum præterea in corylo quamplurima abstrusissima lateant arcana, & ☉ heraclinum ex eo paratum stupendas possideat vires: ut taceam corylinum viscum ad morbos ab incantatione & veneficiis oriundos potestates obtinere omninò singulares: *Renealmus Observ. CLV. CLVII.* Morsam à vipera jam fermè conclamata, restituit per decoctam ex Verbasco & cortice Sambuci interno, cum parte sexta baccarum acathalidis assumptum & partibus læsis scarificatis extra applicatum. Galegæ seu rutæ caprariæ vis, & hic specifica est egregia, ∇m ejus destillatam non inferiorem æstimat ∇ Scorzoneræ *Lynceus pag. 786* & cum hoc galegæ succo curatum juvenem ex viperæ veneno infectum, vide in *Schenck. lib. VI. de ven. anim.* Et Historiam Lacertæ cum vipera pugnantis, & cum galega contrà vim veneni viperinî se munientis, vide in *Foreste lio. II. de incert.*

inert. urin. jud. pag. 209. vers. 156. Inprimis felicissimum expertus est usum urinæ humanæ ejusquæ potus, in morsu viperæ, *Zacutus Lusitan. lib. VII. Prax. eos adm. Observ. 94.* Sicut eadem prodest ad præservationem ipsius quoquæ pestiferæ luis, jejuno si hauriatur ventriculo, ~ ergo ☐æ volatilis, cum Essentiis theriacalibus vel potius viperinis mixtus, foret hic saluberrimus. Saliva hominis jejuni serpentes & vipers enecare, communiter asserunt; sicut etiam sanatores dicti per sputum suum aquis injectum & ebibitum, quamplurimas ægrotudines, etiam à viperis inductas noxas sanare solent, cujus exemplum vide *J. M. Marci pag. 554. §. 16.* qui licet hanc vim Naturalem esse, & ex sola imaginatione sputum certò modò sigillante in quibusdam subjectis provenire asserat: tamen amicus quidam fide dignus retulit, esse donum quoddam divinitus concessum & proprium esse quibusdam in Italia, qui festo Divi Pauli nati, signum serpentis vel viperæ sub lingua aliòvè in loco gerant, cujus se oculatum testem, sanctè affirmavit. De Diæta non est ut multa moneam, cum eam præfens medicus dirigere facilè sciat, temperantiæ medium ubiq; est optimè, quare ne & ego mediocritatis nimia prolixitate excedam limites, facio.

F I N E M.

An Herrn L^{dum}. Sttmüllern.

DA bisher Procyon hat seine Feuer=Funcken
 Mit auffgesperreten Schlund auff unsern Kopff
 gesprüth /
 Daß mancher matter Geist vor Ohnmacht hingefunck n/
 Und manches dürre Herz annoch vor Hitze glüht:
 Hat dein erhitzter Sinn sich doch noch mehr bemühet /
 Und solchem klugen Werck in dessen nachgedacht/
 Das man icht öffentlich in iedes Händen siehet/
 Und das auch dir zutgleich ganz ireuen Ruhm gebracht.
L er

Der scharffe Natter-Biß/und was mit giftigem Hauche
 Und unvermerckter Dunst nach unserm Herzen zielt /
 Was mit geschwindem Tod und angesteckten Rauche
 In unsre Glieder schleucht und uns das Leben stiehlt ;
 Und wie auch der Gefahr mit Fuge vor zukommen /
 Daß das geschwinde Gift geschwinder weichen muß :
 Das ist's / das ietzt dein Fleiß sich rühmlich vorgenommen /
 Dein Fleiß / der iederzeit wie ein geschwellter Fluß /
 Von Feuer angehitzt / hat fortzugehen wissen /
 Und wollen ungehämmt und ungehindert seyn /
 Der Grüsste / Berge / Thal und Wälder durch gerissen
 Und ietzt so grosses Lob und Freude sammlet ein.
 Den dir steht nunmehr frey die höchste Würd' und Ehren /
 Die sonst Nygea giebt / von Jhr zu nehmen an /
 Es wird dir's keine Zeit / noch Neid / noch Mißgunst wehrē /
 Nur folge frisch hernach / Nachaon bricht die Bahn.
 Doch wil der freye Muth an Freyheit sich begnügen /
 Die Er ietzt nur bey Euch / Jhr Väter / hat begehrt ;
 Eh Er nach euren Wundsch vollkommen wollen siegen /
 Muß ihm auch noch zuvor sein wüntschen seyn gewehrt.
 Sein Wille steht Jhm zu vorerst noch zu ergründen /
 Was P D un T Y B E R führt ; un was verborgen nu /
 Wil Er durch Gottes Macht und uns zu Nutz erfinden ;
 Nachdem so wird Er Euch schon sprechen wieder zu.

Also wüntschet / so wohl zu bevorstehender Reise / als
 höchst-rühmlichen neuen Ehren von Herzen Glück
 dein Freund /

Jacob Rauch.

